

Kirjad lindudelt

Raul Meele kõne oma näituse avamisel IN graafika festivalil Tartu Ülikooli kolledžis Pärnus, 08.01.2005

Siin näitusel on väljas *Kirjad Eesti lindudelt*, *Ptitsõ (vene keeles)* ja *A letter from songbirds of North America*.

Esimeste täieliku teksti kirjutasin 1974. Seal on kõigi Eestis pesitsevate ja siit läbi lendavate lindude hääliksused, linnuteadlaste poolt transkribeeritud. Ma ei muutnud neis midagi, ei lisanud, ei võtnud ära. Nõnda on see äärmiselt radikaalne kunstluule tekstina ja pildina ühtaegu. Tekst on enim vaatamiseks ja kohatisteks summaarseteks lugemisteks kui silphaaval järjestikku veerida: viimane oleks üsna nonsens. Selle kokku võiks klassifitseerida modernismiks, kontseptualismiks, avangardkunstiks.

(Mida on eesti kunstis peetud avangardismiks ja keda avangardistideks? See on veel läbiuurimata teema. Mina kasutan seda sõna mingite üsnagi juhuslike teadmiste võrdluses pigem tundepõhiselt. Nii võib kunstnik, aga ei tohiks kunstiajaloolased!)

Venekeelsed tekstipildid tegin vene tunnustatuima avangardpoeedi Velimir Hlebnikovi luuletusest. Nende piltide tekstid võivad ühelt poolt kindlasti olla eriti vaimustavaks sõnaliselt järgnevaks lugemiseks; ühtaegu on need siiski ka tekstipildid, mis esitavad omi uudset genereeruvaid isevärki sõnumeid, millest kõik ei ole edastatav tekstihäältega. Klassifitseerin need tekstipildid lihtsalt avangardismiks.

Põhja-Ameerika laululindude inglise keelde transkribeeritud hääliksustesse sekkuvad inimlikud laulundused, mistõttu neid tekste & minu tehtud pilte

peaks vist klassifitseerima juba postmodernismiks. – Aga ma ju ei peagi klassifitseerima, teoritiseerima, ma ju *teen kunsti*...

Need lindude hääletsusi transkribeerivad tekstipildid tegin Kabakovide ja Meele näituse minu poolele, et Kabakovide&Bachi *Passaglia* võimukatele muusikahäälele seada vastu energeetiliselt pingestuv vaikus – imaginaarsed linnuhääled. Pange tähele; need võivad teie kõrvus kõlada vähemalt kolme moodi: esiteks – kui kujutlused “autentsete” linnuhääletega; teiseks – kui treenitud näitlejahäälega esitatud tekstietlemised; kolmandaks kui teist igapähe oma, ehedalt ebalevad ja väga valesti kõlavad hääletsused...

Mu loominguline aktiivsus on kippunud toimima kirjanduse ja kunsti vahelisel alal, eikellegimaal.

Viimase kuu aja jooksul tutvustati ajakirjanduses mu raamatut *Kana lendab* (2004): üks kord kui “letrismide kogu” ja teine kord kui “dadasid”, mis on minu meelest mõlemad eksitavad terminid selle raamatu iseloomustamisel.

Eesti kultuuris on vastavad definitsioonid peaaegu tundmatud.

Prantsuse *letr* on eesti keeles *kirjandus*. *Letrismid* on siis vist mingi eriline kirjandusnähtus, võibolla traditsioonilisema kirjandusteksti suunaline konkreetne luule. – Sääraseid oopuseid seal esineb, kuid nad ei ole täielik tõde.

Dadaistid keskendusid luule vabastamisele keelest ja kultuurist. *Dada* loosungite hulka kuulus vene anarhisti Mihhail Bakunini tuntud fraas: “Ka purustamine on loomine!” – Raamatusse *Kana lendab* võib kriitiline lugeja-vaataja projitseerida *dada* ja *futu* praktikaid, aga nende ajalooline rõhutamine kisub kiiva. Mul juhtusid avastuslikud teod enne, kui ma lähedailmeliste sajanditaguste ideedega tutvusin. *Palun tähele panna: minu kana lendas välja minu kirjanduse ja nn. kujutava kunsti ning helikunsti vaheliselt alalt,*

interregnumist – ja ta kaagutas omamoodi, mitte vana “dada ja futu” või “futu ja dada” järgi!

Edasi tuleb vist mul endal kuidagiviisi organiseerida selle (ühe!) raamatu kriitilise retseptsiooni loomist... Võib selguda, et taasleiutasin jalgratta.

Mu konkreetse luule raamatute käsikirju jäi kirjastamata 1969, 1971, 1973, 1977, 1979, 1983, 1989...: raamatu *Kana lendab* põhjalikki retseptsioon ei ammendaks nende iseärasusi. ...Mu keldriateljee kanalisatsiooniuputustes ja põlengus osa neist teostest hukkus, osa kadus hilisemate kolimiste käigus. Aga üks täiesti trükivalmis raamat, *Päris nimed*, on oodanud kirjastamist juba 34 aastat, teine – 31 aastat; nii esimene kui ka teine, aga eriti teine neist, *14*, on radikaalne ja pretsedenditu laia maailmagi praktikaga võrreldes. Tõenäoliselt suudan üles leida veel paari-kolme raamatu käsikirjad.

Kordan veel lühidalt ja kokuvõtvalt oma kunstitee teisi olulisemaid juhtumusi:

Peaaegu üksinda *vastuvoolu ujuda* tuli mul, kui tegin esimesi kirjutusmasinajoonistusi, trükkisin tüpostruktuure ja ehitasin installatsioone, trükkisin tehnilistest graafikutest lähtunud serigraafiaid, maalisin eesti tunnustatud maalitraditsiooni suhtes profaanselt, ükskõik kas pintslitega või harjadega...

Nüüd ma arvan end teadvat, et tõesti meistriks saamine tähendabki rajaleidjana üksinda minemist alasse, kuhu keegi teine esmalt ei saa kaasa tulla: ta peabki suutma seal üksinda orienteeruda, langetama oma elusaatust määravaid otsustusi.

Eesti professionaalsem kunstikultuur on minu toimise ajal olnud nõnda õhuke, et eriti selle avangardistlikemates orvades on tavaliselt toiminud vaid

üks tegija. Kui üksikute tegijate looming kuidagi ühiskondlikule *päevavalgele* pääseski, siis ei saanud ta tagasisidet asjatundlikelt kriitikutelt. Tegijatel polnud kellegagi rääkida oma tegevuse võimalikest ajaloolistest taustadest, teooriatest, tehnikatest.

Nüüd, kui Kabakovide ja minu näitus on möödas, hakkam maalima mitut sarja: tahan teha vähemalt 75, parem 100 maali. Suvel-sügisel esinen installatsioonidega Venemaal, Saksamaal..., põletan ühe installatsioonituleetenduse Varbola linnusel ja teise Vilgutil, ehitan Vilgutile 1–3 installatsiooni... *Tahaks teha veel midagi uut, mida olen justkui juba kujutlema hakkamas: pean vaid uue juhtkujundi enne kinni püüdma! – Nõnda lihtne kõik ongi, kui ta juhtub.*

Üldiselt on tavaline, et noorepõlve sõpruskonnad nende liikmete iseseisvumist mööda kipuvad lagunema. Professionaalne toimetulek ja edu tulevad igapähele erinevalt ja kellele varem, kellele hiljem – kui üdse tulevad. Siis mõistab peaaegu igaüks, et ta ei ole genius. Nappigi tunnustust ja raha ei jagu kõigile, kuulsus õnnistab vaid väga väheseid – tavaliselt pole neist keegi tuttav. Vastastikused väärinõustused ja väiklased solvumised, teostamatud ambitsioonid ja kadetsemised, võimekamate sõpruskonna liikmete konkurents liidrikohale ning teiste soovimatus olla juhitud – närtsitavad algemat üksteise naiivselt idealistlikku usaldamist. Siis on hea, kui üksteisest küll kriitiliselt eemaldudes osatakse säilitada vastastikust lugupidamist ja eriliselt nostalgilist sõprusetunnet. *Täna teid, armsad sõbrad ja kolleegid!*

Arvan, et keskealisest vanema kunstniku elususe hindamise kõige tõsemaks kriteeriumiks saab see, kas ta juurde tulevad noored kunstitegijad.

Mul on olnud rõõm ja õnn suhelda eriti nongratalastega nende tegevuse algusest peale seniajani, toimida jõudumööda taustajõuna, julgustajana, innustajana...; olen neilt saanud sümpaatiat, sõprust, innustust, abi... Loodan, et me ei kaota üksteist. *Tänan teid, armsad sõbrad ja kolleegid!*